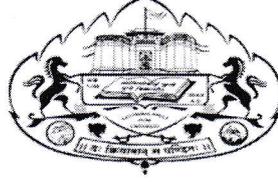

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ
(पूर्वीचे पुणे विद्यापीठ)

परिपत्रक क्र. ११३ / २०१६

या परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना कळविण्यात येते की, सामान्य प्रशासन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई यांनी त्यांचेकडील क्रमांक संकिर्ण २०१५/प्र.क्र./२०१/१५/का.सहा, दिनांक १६/०३/२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये, केंद्रशासनाने श्री.ए.एन तिवारी मा. मुख्य माहिती आयुक्त (से.नि.) यांच्या अध्यक्षतेखाली नेमलेल्या त्रिसदस्यीय समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने शासनाच्या Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions, Department of Personnel and Training या विभागाने दिनांक १५/०४/२०१३ व दिनांक २९/०६/२०१५ रोजीच्या परिपत्रकान्वये प्रसारित केलेल्या कार्यालयीन ज्ञापनाच्या प्रती व त्यांच्या मराठी भाषांतराच्या प्रती निर्गमित करून सदर कार्यालयीन ज्ञापनातील सूचना सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून त्यामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे माहिती प्रकट करण्याबाबत सूचित केलेले आहे. सदरची माहिती आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांनी त्यांच्याकडील पृष्ठांकन क्र. संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.६७-२०१६/आस्था-२, दिनांक २८/०३/२०१६ रोजीच्या पत्रान्वये कळविलेली आहे. सदर सामान्य प्रशासन विभाग यांचेकडील व उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे कडील पत्राच्या प्रती माहितीस्तव व योग्य त्या कार्यवाहीस्तव यासोबत जोडण्यात आलेल्या आहे.

(डॉ. नरेंद्र मा. कडू)
कुलसचिव

गणेशखिंड, पुणे - ४११ ००७.

जा.क्र. - मा.अ./२०१६/२००९

दिनांक - २८/१०/२०१६.

सोबत :- वरीलप्रमाणे शासन परिपत्रक.

प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी अग्रेषित :-

- १) सर्व विभागप्रमुख, शैक्षणिक विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११ ००७.
- २) सर्व शाखाप्रमुख, प्रशासकीय शाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११ ००७.
- ३) सर्व प्राचार्य/संचालक, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ संलग्नीत सर्व महाविद्यालये/मान्यताप्राप्त संस्था.

(सोबत "सार्वजनिक प्राधिकरणाने स्वतःहून किंवा सकारात्मक तत्वावर माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ४ अन्वये माहिती प्रकट करण्याबाबत" या विषयाबाबतचे सामान्य प्रशासन विभागाचे, क्र. संकीर्ण-२०१५ प्र.क्र.२०१/१५/का.सहा. दि. १६.३.२०१६ रोजीचे शासन पत्र)

मा. कुलगुरु यांचे कार्यालय
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

आवक
दिनांक - 6 APR 2016

आवक क्रमांक व्हीसी 2292
जावक दिनांक 07/04/2016

पृष्ठांकन क्र. संकीर्ण-२०१६/ प्र.क्र.६७-२०१६/आस्था-२
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
मंत्रालय, ४३१ (विस्तार), ४ था मजला,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग, मुंबई-३२
E-mail-htedest2@gmail.com
दूरध्वनी क्रमांक - २२८५५७६६
दिनांक : २८ मार्च, २०१६.

मा. कुलसचिव यांचे कार्यालय
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ
(पू. पुणे विद्यापीठ)

आवक / क्र. आ. 555
दिनांक - 07/04/2016
जावक दिनांक - 9/4/2016
विभाग - PTO

प्रति.

मा.प्रधान सचिव (उच्च व तंत्रशिक्षण) यांचे स्वीय सहायक,
विभागातील सर्व उप सचिव (महाविद्यालयीन शिक्षण/विद्यार्पाठ शिक्षण/तंत्र शिक्षण/कला/ग्रंथालये),
कुलगुरु,सर्व अकृषी विद्यापीठे, महाराष्ट्र राज्य,
संचालक (उच्च शिक्षण/तंत्रशिक्षण/कला/ग्रंथालय),
(सोबतचे पत्र, माहिती व आवश्यक कार्यवाहीस्तव,आपल्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालयांच्या/अधिका-यांच्या
निदर्शनास आणण्यात याव्यात, ही विनंती)

माहिती अधिकारी कार्यालय
जावक क्रमांक - मा. अ./२०१६/१०२१
दिनांक ११/०४/२०१६

श्रीराम
(शीतल रा.कदम)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

8 MAR 2016

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग

कार्यालय: शाखा-२

दिनांक: १८/३/२०१५ सामान्य प्रशासन विभाग

सूचना का अधिकार

माहितीचा अधिकार
Right to
Information

११ वा मजला, नविन प्रशासकीय इमारत,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालयासमोर, मुंबई-४०० ०३२.
दूरध्वनी क्र. ०२२-२२०४९५४३

क्र. संकीर्ण २०१५/प्र.क्र. २०१/१५ /का.सहा

दिनांक : १६.३.२०१६.

प्रति,

सर्व सहसचिव/उपसचिव (आस्थापना)/ माहिती अधिकार समन्वयक,
सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

विषय:- सार्वजनिक प्राधिकरणाने स्वतःहून किंवा सकारात्मक तत्वावर माहितीचा अधिकार
अधिनियम, २००५ च्या कलम ४ अन्वये माहिती प्रकट करण्याबाबत.

संदर्भ:- अप्पर मुख्य सचिव (र. व का.) यांचे सर्व विभागांच्या सचिवांना लिहिलेले
अर्धशासकीय पत्र- समक्रमांक दि.१४.९.२०१५.

महोदय,

उपरोक्त विषयावरील संदर्भाधीन पत्र कृपया पहावे.

केंद्र शासनाने श्री.अ.अ.न.तिवारी, मा.मुख्य माहिती आयुक्त (से.नि.) यांच्या अध्यक्षतेखाली
नेमलेल्या त्रिसदस्यीय समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने शासनाच्या Ministry of Personnel, Public
Grievances and Pensions, Department of Personnel and Training या विभागाने दि.१५.४.२०१३ व
दि.२९.६.२०१५ च्या परिपत्रकान्वये प्रसारित केलेल्या कार्यालयीन ज्ञापनाच्या प्रती व त्यांच्या मराठी
भाषांतराच्या प्रती आपल्या माहितीस्तव सोबत जोडल्या आहेत. कृपया अवलोकन व्हावे.

२. उपरोक्त ज्ञापनातील सूचना आपल्या विभागातील सर्व संबंधीत अधिकारी तसेच कार्यालये यांच्या
निदर्शनास आणून त्यानुरूप कार्यवाही करण्याबाबत सूचित करण्याची विनंती आहे.

आपला,

(रा.मा.जाधव)

शासनाचे उप सचिव.

सोबत - वरिलप्रमाणे.

प्रत- कार्यासन सहा संग्रहाथे.

8/11/16
16/3/2016
218-3-2016

क्रमांक: १/६/२०११ माहिती अधिकार
भारत सरकार
कार्मिक लोक शिकायत व निवृत्तीवेतन मंत्रालय,
कार्मिक व प्रशिक्षण विभाग.

नार्थ ब्लॉक, नवी दिल्ली
दिनांक : १५ एप्रिल, २०१३

कार्यालयीन जापन

विषय :- माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम ४ अन्वये स्वतःहून माहिती प्रकट करण्याची अंलबजावधी करण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करण्याबाबत.

माहितीचा अधिकार अधिनियम मधील कलम ४ (१) (ख) अन्वये निर्धारित केलेली माहिती सार्वजनिक प्राधिकरणाने स्वतःहून किंवा सकारात्मक तत्वावर प्रकट केली पाहिजे. कलम ४ (२) व कलम ४ (३) मध्ये या माहितीचा प्रसार करण्याची पध्दत विहित केली आहे. सार्वजनिक प्राधिकरणांची कार्ययंत्रणा अधिक पारदर्शक बनविण्याकरीता तसेच माहितीच्या अधिकारात व्यक्तिगत अर्ज करण्याची गरज कमी होण्याकरीता, सकारात्मक तत्वावर सार्वजनिक क्षेत्रातील माहिती जनतेला मोठ्या प्रमाणात मिळणे हे कलम ४ अन्वये स्वतःहून माहिती प्रकट करण्यामागचे प्रयोजन आहे.

२. सन २००५ मध्ये हा अधिनियम प्रख्यापित केल्यापासून शासकीय यंत्रणेशी संबंधित माहिती प्रकट करण्याचा दर्जा व प्रमाण इच्छित स्तराइतका नाही. माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ४ ची अमंलबजावणी कमकुवत असल्याने त्याकडे अंशतः लक्ष दिले जाते असे वाटत होते या वस्तुस्थितीमुळे या कलमाच्या विवक्षित तरतुदीची पूर्णतः तपशीलवार माहिती देण्यात आलेली नाही आणि विवक्षित अन्य तरतुदीच्या बाबतीत, तपशीलवार मार्गदर्शक तत्त्वे निर्धारित करण्याची आवश्यकता आहे शिवाय माहितीचा अधिकार अधिनियम, याच्या कलम ४ अन्वये भागविण्यात येणाऱ्या त्या आवश्यकतांची सुनिश्चिती करण्यासाठी अनुपालन यंत्रणा उभारण्याची देखील गरज आहे.

३. वरील बाबी विचारात घेता, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ याच्या कलम ४ मध्ये दिल्याप्रमाणे स्वतःहून किंवा सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्याकरीता तरतुदीच्या अनुपालनाचे बळकटीकरण करण्याकरीता, माहितीचा अधिकार क्षेत्रात, कार्यरत असलेल्या, नागरी सोसायटी संघटनांच्या प्रतिनिधींचा समावेश करून मे, २०११ मध्ये, माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ अन्वये, स्वतःहून माहिती प्रकट करण्यासंबंधी भारत सरकारने कार्य दलाची स्थापना केली. कार्य दलाच्या अहवालाच्या आधारावर, माहिती अधिकार अधिनियम मधील कलम ४ अन्वये, स्वतःहून माहिती प्रकट करण्यासाठी शासनाने मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करण्याचे ठरविले आहे.

४. केंद्र सरकारची मंत्रालय विभाग यांचेकरीता मार्गदर्शक तत्त्वे पुढीलप्रमाणे असतील :-
एक :- कलम ४ अन्वये, स्वतःहून किंवा सार्वजनिक बाबीशी संबंधित माहिती स्वतःहून प्रकट करणे.

दोन :- कलम ४ अन्वये, सकारात्मक माहिती उघड करण्यासाठी डिजीटल प्रकाशनाकरीता मार्गदर्शक तत्वे
तीन :- कलम ४ (१) (ख) (तीन), ४ (१) (ख) (चार), ४ (१) (ख) (अकरा) व ४ (१) (ख) (चौदा) यांचा

तपशील

चार :- माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ अन्वये, स्वतःहून सकारात्मक माहिती प्रकट करणारी
अनुपालन यंत्रणा

५. सोबत वरील मार्गदर्शकतत्वे जोडली आहेत. तथापि ती जनतेला सहज प्राप्त होण्याकरीता सकारात्मक उघड केलेली माहिती हि स्थानिक भाषेत असावी. हे लक्षात घ्यावे ही माहिती सहज समजू शकेल या स्वरूपात सादर करण्यात यावी आणि जर त्या माहितीमध्ये तांत्रिक शब्द वापरण्यात आले असतीलतर त्याचे काळजीपूर्वक स्पष्टीकरण देण्यात यावे. कलम ४ मध्ये तरतुद केल्याप्रमाणे, सुसाध्य होवू शकणाऱ्या अनेक माध्यमांच्या आणि अद्ययावत स्वरूपात माहिती उघड करण्यात यावी. माहितीचा अधिकार अधिनियमाची कलमे ८ ते ११ च्या तरतुदी लक्षात ठेवून माहिती प्रकट करण्यात यावी.

६. केंद्र सरकारची मंत्रालये / विभाग, यांनी स्वाधिकारे माहिती प्रकट करावी, आणि या मार्गदर्शकतत्वांच्या आधारे अनुपालनाची सुनिश्चिती करावी

७. या सोबत जोडलेली मार्गदर्शक तत्वे, अनुपालनार्थ सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून देण्यात यावीत.

सही

(मनोज जोशी)
सह सचिव

दूरध्वनी : २३०९३६६८

१. भारत सरकारची सर्व मंत्रालये / विभाग

२. संघ लोकसेवा आयोग, लोकसभा सचिवालय, राज्यसभा सचिवालय, मंत्रिमंडळ सचिवालय, केंद्रीय दक्षता आयोग, राष्ट्रपतींचे सचिवालय, उपराष्ट्रपतींचे सचिवालय, प्रधानमंत्री कार्यालय, नियोजन आयोग, निवडणूक आयोग.

३. केंद्रीय माहिती आयोग

४. कर्मचारी चयन आयोग, सीजीओ कॉम्प्लेक्स, नवी दिल्ली.

५. भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांचे कार्यालय, १० ब्रह्मदुरशहा जफर मार्ग, नवी दिल्ली.

माहितीचा अधिकार अधिनियम, याच्या कलम ४ अन्वये, स्वतःहून माहिती प्रकट करण्याची मार्गदर्शक तत्वे

निर्देशसूची

अनुक्रमांक	प्रकरण	पृष्ठ क्रमांक
१.	कलम ४ अन्वये, अधिकाधिक बाबींची माहिती स्वतःहून प्रकट करणे.	१
२.	कलम ४ अन्वये, सकारात्मक उघड केलेल्या माहितीच्या डिजिटल प्रकाशनाकरीता मार्गदर्शकतत्वे	४
३.	उघड केलेली माहिती अधिक प्रभावी बनविण्याकरीता कलम ४ (१) (ख) च्या विवक्षित खंडांकरीता मार्गदर्शकतत्वे	७
४	स्वतःहून माहिती प्रकट करण्याच्या तरतुदीचे अनुपालन	१२

माहितीचा अधिकार अधिनियम, याच्या कलम ४ अन्वये, स्वतःहून माहिती उघड करावयाच्या माहितीची मार्गदर्शक तत्वे :-

१.० **कलम ४ अन्वये अधिकाधिक बाबींची माहिती, स्वतःहून प्रकट करणे.** माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ चे पोटकलम ४ (२) हे, जनतेला माहिती मिळविण्यासाठी लोकांना या अधिनियमाचा कमीत-कमी आधार घ्यावा लागू यासाठी नियमित कालांतराने लोकांचा इंटरनेटसह संपर्काच्या विविध साधनाद्वारे स्वतःहून माहिती पुरविण्यासाठी, पोट कलम ४ (१) च्या खंड (ख) च्या आवश्यकतेनुसार उपायोजना करण्याकरीता प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणास भाग पाडते. त्यानुसार सार्वजनिक प्राधिकरणांना कलम ४ च्या स्वतःहून माहिती प्रकट करावयाच्या तरतुदी अन्वये, देखील पुढील बाबीसंबंधीची माहिती सकारात्मकपणे प्रकट करता येईल.

१.१ प्रापणासंबंधीची माहिती

१.१.१ नोटीस / निविदा याविषयी चौकशी, त्यावरील शुद्धिपत्रक, यासह, सार्वजनिक प्राधिकरणांद्वारे मिळविण्यात आलेली प्रापणासंबंधीची माहिती आणि माल / सेवा पुरवठाद यांच्या नावाच्या तपशिलासह, लिलावाच्या निवाड्याचा किंवा केलेले कार्यकंत्राट किंवा याबाबतचा कोणताही संयोग आणि ज्यादराने एकूण रकमेचे प्रापण करण्यात आले किंवा कार्यकंत्राट करण्यात आले आहे तो दर आणि एकूण रक्कम त्यासंबंधीचा तपशील प्रकट करण्यात यावा, केंद्रीय सार्वजनिक प्रापण मार्ग (पोर्टल) यावरील निविदा चौकशी संबंधीच्या, सक्तीच्या प्रकाशनावर वित्त मंत्रालय, व्यय विभाग यांचे ओ.एम. क्रमांक १०/१/२०११-पीपीसी, दिनांक ३० नोव्हेंबर, २०११ आणि ई- प्रापणाची सर्वांत शेवटची व्यापक अंमलबजावणीची माहिती, ओळख क्रमांक- १०/३/२०१२- पीपीसी, दिनांक ३० मार्च, २०१२ अनुसार कलम ४ अन्वये प्रकट करण्यात यावी. याकरीता सध्या रु. १० लाख इतकी

मर्यादा निश्चित करण्यात आली आहे. डीजीएस एन्ड डी दर संविदा कंत्राट मार्फत, किंवा केंद्रीय भांडार/ एनसीसीएफ केलेल्या प्रापणाच्या बाबतीत केवळ कंत्राट दिल्याचा तपशील प्रसिध्द करण्याची आवश्यकता आहे. तथापि माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ८ च्या अधिकार कक्षेत येत असलेल्या प्रापणाबाबतच्या माहितीला सूट देण्यात येईल.

१.२ सार्वजनिक खाजगी भागीदारी

१.२.१ जर सार्वजनिक सेवा ही, सार्वजनिक खाजगी भागीदारीमार्फत द्यावयाचे प्रस्तावित करण्यात आले असेल तर, सार्वजनिक खाजगी भागीदारीशी संबंधित सर्व माहिती सार्वजनिक प्राधिकरणाने, सार्वजनिक खाजगी भागीदारी कंत्राट करून / सवलत करार करून जनतेपुढे प्रकट करणे अनिवार्य आहे. यामध्ये विशेष प्रयोजक वाहनांच्या तपशिलाचा समावेश असू शकेल. जर कोणतीही उभारणी करण्यात आली असेल तर, त्याबाबतचा प्रकल्प अहवाल, सवलत करार, सार्वजनिक खाजगी भागीदारी प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीचा भाग म्हणून तयार करण्यात आलेल्या परिचालन व परिरक्षण विषयक नियमपुस्तिका, आणि अन्य दस्तावेज यांबाबतच्या तपशिलाचा समावेश असू शकेल. माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ८ (१) (घ) व ८ (१) (त्र) अन्वये माहिती उघड करण्यातून सूट देण्यात देण्यात आलेल्या कक्षेअंतर्गत येणारे दस्तावेज स्वतःहून प्रकट करण्यात येवू नयेत. शिवाय जी शासनाच्या प्राधिकारान्वये वसूल केली जावू शकते अशी अन्य माहिती अंशता खाजगी क्षेत्राच्या निवडीची प्रक्रीया विषयक माहिती देखील सकारात्मकपणे उघड करता येवू शकेल. सार्वजनिक खाजगी भागीदारी प्रकल्पातर्गत करण्यात आलेल्या सर्व रकमांच्या प्रदानाची माहिती देखील, अशा रकमांचे प्रदान करण्याच्या प्रयोजनासह, नियतकालिक पध्दतीने प्रकट करता येईल.

१.३ बदलीसंबंधीचे धोरण आणि बदलीचे आदेश

१.३.१ सार्वजनिक प्राधिकरणांमध्ये सेवेत असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या विविध श्रेणी संवर्गांच्या बदली संबंधीचे धोरण सकारात्मकपणे प्रकट करण्यात यावे. सर्व बदली आदेश संकेत स्थळामार्फत किंवा या अधिनियमाच्या कलम ४ (४) मध्ये सूचीबद्ध केलेल्या अन्य कोणत्याही रितीने प्रसारीत करण्यात यावेत. भारताचे सार्वभौमत्व किंवा एकत्वना राखण्याची सुरक्षा, युध्दतंत्र विषयक वैज्ञानिक किंवा आर्थिक हितसंबंध आणि या अधिनियमाच्या कलम ८ अन्वये समाविष्ट करण्यात आलेले अपवाद लक्षात घेवून केलेल्या बदल्यांच्या बाबतीत हा मागदर्शक तत्व लागू होणार नाहीत. हे अनुदेश माहितीचा अधिकार अधिनियमाच्या दुसऱ्या अनुसूची अन्वये गुप्तवार्ता व सुरक्षा संघटनांना लागू होणार नाहीत.

१.४ माहितीच्या अधिकारातील अर्ज

१.४.१ सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणे, माहितीच्या अधिकारात प्राप्त झालेले अर्ज व आपले आणि त्यावरील प्रतिसाद, किंबडंबर आधारात शोध सुविधेसह, सार्वजनिक प्राधिकरणाने टाकलेल्या संकेत स्थळावर सकारात्मकपणे

प्रकट करतील. माहितीच्या अधिकारात प्राप्त झालेले अपिल व त्यावरील प्रतिसाद हे एखाद्या व्यक्तीच्या वैयक्तिक माहितीच्या संबंधात असेल, ती व्यक्ती कोणतेही लोकहित बजावत नसेल तर तिची माहिती प्रकट करता येणार नाही.

१.५ नियंत्रक व महालेखापरीक्षक व लोक लेखा समिती यांचे परिच्छेद :-

१.५.१ नियंत्रक व महालेखापरीक्षक आणि लोक लेखा समिती, यांच्या अहवालांचे परिच्छेद व अहवालांवर केलेली कार्यवाही केवळ संसदेच्या दोन्ही सभागृहांपुढे ठेवल्यानंतरच सार्वजनिक प्राधिकारांना सकारात्मकपणे प्रकट करता येईल. तथापि राज्याची सार्वभौमता, एकात्मता, सुरक्षा, युध्दतंत्रविषयक, वैज्ञानिक किंवा आर्थिक हितसंबंध, बाबींशी संबंधित नियंत्रक व महालेखापाल यांच्या अहवालाच्या परिच्छेदांची माहिती आणि माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ८ अन्वये समाविष्ट केलेली माहिती, ही अपवाद असेल.

१.६ नागरिकांची सनद

१.६.१ विभाग / संघटनेच्या मुख्य चौकटीचा दस्ताऐवजाचा भाग म्हणून मंत्रालयाने / विभागाने तयार केलेली नागरिकांची सनद, सकारात्मकपणे प्रकट करावी आणि नागरीकांच्या सनदेमध्ये ठेवण्यात आलेल्या उद्दिष्टांबाबतच्या कामगिरीवरील सहामाहि अहवाल देखील सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या संकेतस्थळावर प्रदर्शित करण्यात यावा.

१.७ स्वेच्छाधीन व बिगरस्वेच्छाधीन अनुदाने

१.७.१ राज्यशासन / अशासकीय संघटना / इतर संस्था यांना मंत्रालयाने / विभागाने दिलेली सर्व स्वेच्छाधीन / बिगरस्वेच्छाधीन अनुदाने / केलेले नियतबाध हे, संबंधित मंत्रालय / विभाग यांच्या संकेतस्थळावर ठेवण्यात यावेत. सार्वजनिक प्राधिकरणांनी अनुदाने दिलेली आहेत अशा सर्व कायदेशीर संस्थांचे वार्षिक लेखे सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या संकेतस्थळावर प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे प्रसारित करून उपलब्ध करून देण्यात यावेत. प्रकट करण्यात येणारी माहिती, माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ८ ते ११ च्या तरतुदींना अधीन असावी.

१.८ प्रधानमंत्री / मंत्री यांचे विदेश दौरे

१.८.१ शासनाची विविध मंत्रालये / विभाग यांचे मंत्री किंवा अधिकारी यांनी केलेल्या शासकीय दौऱ्याबाबत माहितीच्या अधिकारात मोठ्या प्रमाणावर विचारणा करण्यात येत आहे. प्रधानमंत्र्यांच्या विदेशी व देशांतर्गत दौऱ्यांचे स्वरूप, ठिकाण व कालावधी यासंबंधीची माहिती प्रधानमंत्री कार्यालयाच्या (PMO) संकेतस्थळावर यापूर्वीच प्रकट करण्यात आली आहे.

१.८.२ डिओपीटीएस ओ.एम. क्रमांक १/८/२०१२-आयआर. दिनांक ११/९/२०१२ अनुसार, सार्वजनिक प्राधिकरणांना मंत्री आणि सहसचिव भारत सरकार यांच्या दर्जाचे किंवा त्यावरील दर्जाचे अधिकारी आणि विभागप्रमुख यांनी

केलेल्या विदेशी व देशांतर्गत दौऱ्यांचा दिनांक १ जानेवारी, २०१२ पासूनचा तपशील सकारात्मकपणे प्रकट करता येईल. दर तीन महिन्यातून एकदा प्रकट केलेली माहिती अद्ययावत करता येईल.

- १.८.३ सकारात्मक उघड करावयाची माहितीमध्ये शासकीय दौऱ्याचे स्वरूप, भेट दिलेली स्थळे, कालावधी, शासकीय शिष्टमंडळामध्ये अंतर्भाव असणाऱ्या लोकांची संख्या, केलेल्या अशा प्रवासाचा एकूण खर्च यांचा समावेश करता येईल. माहिती प्रकट करताना, माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ याच्या कलम ८ अन्वये अपवादांचा विचार करता येईल. हे अनुदेश माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या दुसऱ्या अनुसूची अन्वये गुप्तवार्ता व सुरक्षा संघटना आणि सार्वजनिक प्राधिकरणांचो केंद्रीय दक्षता कार्यालय (सीव्हीओएस) यांना लागू होणार नाहीत.
- २.० कलम ४ अन्वये सकारात्मकपणे प्रकट केलेल्या माहितीच्या डिजिटल प्रसारणाकरिता मार्गदर्शकतत्वे
- २.१ कलम ४ मध्ये सार्वजनिक प्राधिकरण आणि माहिती गृहिताच्या स्तरावर अवलंबून असणाऱ्या अनेक माध्यमांद्वारे, माहिती पुरविण्यात यावी हे निर्धारित केले आहे. (उदा. पंचायतीच्या बाबतीत, भिंती रंगविणे हे माहितीच्या प्रसाराचे अधिक प्रभावी माध्यम असू शकेल) आणि ती इंटरनेटद्वारे अधिकाधिक सकारात्मकपणे क्रमशः प्रकट करण्यात यावी. माहिती प्रकट करण्यासाठी संकेतस्थळ आधारित (वेबबज्ज) प्रसारणाकरिता अधिक स्पष्ट अशा मार्गदर्शकतत्वांची गरज आहे.
- २.२ माहिती तंत्रज्ञान विभाग हा शासकीय संकेतस्थळांसाठी तांत्रिक मानके स्थापित करण्याचे काम करित आहे. लोक गान्हाणी विभागाने शासकीय विभागांच्या संकेतस्थळांकरिता मार्गदर्शकतत्वे प्रसिध्द केलेली आहेत. ज्या पध्दतीने ही मार्गदर्शकतत्वे ज्या रीतीने संकेतस्थळ तयार करण्याची गरज आहे व माहिती प्रकट करण्याची गरज आहे. ती रीत विहित केलेली आहे. माहिती तंत्रज्ञान विभाग व प्रशासकीय सुधारणा व लोक गान्हाणी विभाग यांनी निर्धारित केलेली शासकीय मार्गदर्शक तत्वांच्या मानकांचे काटेकोर अवलंब करताना संकेतस्थळावर प्रकट करावयाची माहिती पूर्ण आहे. ती सहजरीत्या उपलब्ध होणारी आहे. तंत्रज्ञान विषयक व निपेक्ष घोषित कार्यक्रम आहे आणि कळविण्यात आलेली इच्छित माहिती परिणामक स्वरूपात आहे आणि वापरकर्त्यांस अनुकूल आहे याची मनिश्चिती करण्यासाठी पट्टाल तत्वे देखील विचारात घेण्यात यावीत.
- (क) सर्व हक्कदार आणि नागरिकांना नागरिक व शासन यांच्यामधील सर्व व्यवहार संगणक आधारित माध्यमांद्वारे (इन्टरफेस) क्रमशः उपलब्ध करून देण्यासाठी सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांनी प्रयत्नाची शिकस्त करावी. भारत सरकारने तयार केलेल्या इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांद्वारे सेवा देणे विधेयक २०१२ ला आवश्यक ती चालना देण्यात यावी.
- (ख) सार्वजनिक प्राधिकरणांनी नागरिकांना मूळ ठिकाणापासून पुरविलेल्या हक्कांच्या व सेवांच्या वितरणाच्या ठिकाणापर्यंतची तपशीलवार माहिती संकेतस्थळात अंतर्भूत असावी.

- (ग) सार्वजनिक प्राधिकरणाने काढलेले आदेश ते काढण्यात आल्यानंतर लगेच संकेतस्थळावर टाकण्यात यावेत.
- (घ) नागरिकांना सर्वसाधारणपणे उपलब्ध होणारे सर्व संबंधित अधिनियम, नियम, नमुने व इतर दस्तऐवज यांचा समावेश संकेतस्थळावर करण्यात यावा.
- (ङ) संकेतस्थळावर मुख्यसंपर्काच्या संचालक मंडळाचा तपशील सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या अधिकाऱ्यांचा तपशील असावा.
- (च) सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे उपलब्ध असलेली किंवा त्यांनी धारण केलेल्या इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात कमी केलेल्या माहितीच्या संबंधातील तपशील सकारात्मकपणे प्रकट करणे, प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाला माहितीचा अधिकार अधिनियम याच्या कलम ४ (१) (ख) (चौदा) अन्वये बंधनकारक करण्यात यावे. इंटरनेटवर जी डिजिटल माहिती जाहिररित्या उपलब्ध करून देण्यात आली आहे आणि जी उपलब्ध करून देण्यात आली नाही अशी माहिती संकेतस्थळावर दाखविण्यात यावी.
- (छ) विभागांनी त्यांच्या यंत्रणेची पुनर्रचना केल्यानुसार आणि इलेक्ट्रॉनिक सेवा देण्याकरीता त्यांना शक्य होण्याच्या प्रक्रीयेनुसार माहितीचा अधिकार अधिनियम यात तरतुद केल्याप्रमाणे योग्य पारदर्शकता आणण्याच्या आवश्यकतेची विभागांनी स्वतः त्यांच्या आराखड्याच्या टप्प्यामध्ये पुरेसे लक्ष द्यावे अशी शिफारस करण्यात आली आहे.
- (ज) माहितीची विश्वासार्हता राखणे आणि तिचे योग्य वेळी अद्ययावतन करणे, डिजिटल स्वरूपात माहिती निर्माण करणे, हजेरीपट व वेतन चिठ्ठी संबंधात [आंध्रप्रदेशातील महात्मा गांधी रोजगार हमी योजना (मनरेगा)] शासनाने यासंबंधात तयार केलेल्या शासकीय आदेश (आंध्रप्रदेश) या सारख्या महत्वाच्या कामाच्या निष्पत्तीच्या आधारावर आपोआप माहिती अद्ययावत करण्यात यावी असे केल्याने माहिती प्रति सकारात्मकपणे आपोआप प्रकट केली जाईल.
- (झ) वापरकर्त्यांच्या दृष्टिकोनातून जी पुर्नव्यवस्था करण्याची, सुलभ करण्याची इत्यादी आवश्यकता आहे अशी माहिती सादर केली पाहिजे. तथापि मूळ नमुन्यात मूळ दस्ताऐवज सातत्याने उपलब्ध करून द्यावेत. कारण शासकीय यंत्रणेचे सनियंत्रण करणे हि समाजाची गरज आहे.
- (ञ) विज्ञान व तंत्रज्ञान विभागाद्वारे राबविण्यात येणारे राष्ट्रीय माहितीचे वाटप व सुगमता धोरण हे जाहिररित्या निधी दिलेल्या सर्व माहितीच्या तत्वावर आधारलेले असून ते तत्परतेने उपलब्ध करून द्यावे. हे धोरण मार्च, २०१२ मध्ये अधिसूचित करण्यात आले असून त्यातील अनुसूचीचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे.
- (ट) माहिती व डेटा खुल्या माहितीच्या स्वरूपात सादर करण्यात यावा ज्याद्वारे संदर्भ व आवश्यकता विनिर्दिष्ट करण्याकरिता विविध ॲप्लीकेशन प्रोटोकॉल यांचा इंटरफेसद्वारे वेगवेगळ्या पध्दतीने अधिक योग्य वापर करणे शक्य होईल. उदा. श्रवणीय तंत्राचा वापर करून प्रभावी अशा श्राव्य मार्गाने माहिती / डेटा सादर करता येऊ

शकेल. अशी माहिती / डेटा यांच्या श्राव्य प्रस्तुतीकरणामुळे पाठ्यपुस्तक किंवा सारणीरू स्वरूपातील माहिती मोठ्याप्रमाणावर दडून राहण्याची शक्यता असणाऱ्या माहितीला सूक्ष्मदृष्टी देता येवू शकेल काहीबाबतीत चित्रिकरण, श्राव्य व दृष्य ध्वनीमुद्रण इत्यादी अधिक उपयोगी पडू शकेल देशाच्या काही भागांमध्ये ग्रामसभेच्या व्हिडिओ चित्रणाची चित्रफीत तयार करण्यात आली आहे. नेहरू रोजगार हमी योजना (नरेगा) कामांचे ठिकाणाचे व्हिडिओ चित्रण हे उदाहरण शब्दापेक्षा अत्यंत बोलके आहे. असे सर्व विविध माध्यम व प्रकार प्रतिसक्रीयपणे माहिती प्रकट करण्यासाठी वापरण्यात यावेत.

(ठ) माहितीचा अधिकार अधिनियम अन्वये सकारात्मकपणे प्रकट केलेली प्रत्येक संकेतपृष्ठावर (वेबपेज) प्रदर्शित केलेली माहिती किंवा डेटा वरच्या उजव्या कोपऱ्यात असावी. शेवटी अद्ययावत केल्याचा दिनांक (दिनांक/महिना/वर्ष) अनिवार्यपणे प्रदर्शित करण्यात यावे.

३.० माहिती अधिक प्रभावीपणे बनविण्याकरीता कलम ४ (१) (ख) च्या विवक्षित खंडांकरिता मार्गदर्शक तत्वे :-

३.१ कलम ४ (१) (ख) च्या विविध उपखंडांमध्ये सूचीबद्ध केलेल्या माहितीची मूलतत्वे एकात्मिक रीतीने प्रकट करण्यात आली पाहिजेत. उदा. सार्वजनिक प्राधिकरणाची कार्ये व जबाबदाऱ्या त्यांच्या कर्मचाऱ्यांचे अधिकार व कार्ये त्यांची निर्णय घेण्याची प्रक्रीया, तयार करण्याची मानके आणि त्यांची कार्ये पार पाडण्यासाठी वापरण्यात आलेले नियम, अनुदेश व नियमपुस्तिका यांच्यापासून अलग करणे शक्य होणार नाही. एका मूलतत्वाचे वर्णन केल्यावर अस्तित्वात असलेल्या दुसऱ्या मूलतत्वाची पूर्वकल्पना झाली पाहिजे म्हणून प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने स्वेच्छेने माहिती प्रकट करण्याची सामग्री तयार करताना या उपखंडांमध्ये निर्दिष्ट केलेली माहिती एकत्रित करण्याकरीता सर्वतोपरी प्रयत्न केले पाहिजे.

३.२ विवक्षित उपखंडांच्या संबंधात प्रकट केलेली माहिती विचारात घेता अशी माहिती सापेक्षतेने कमकुवत करण्यात आली आहे. चार उपखंडांची तपशीलवार मार्गदर्शक तत्वे पुढीलप्रमाणे देण्यात आली आहेत.

३.३ कलम ४ (१) (ख) (तीन) करिता मार्गदर्शकतत्वे पर्यवेक्षण व जबाबदारी यांच्या यंत्रणेसह निर्णय घेण्याच्या प्रक्रीयेमध्ये अनुसरावयाची कार्यपध्दती

३.३.१ समुचित शासनाने जारी केलेल्या संबंधित कामकाज वाटपाच्या नियमान्वये सर्व शासकीय विभागांना विशेष कर्तव्य व जबाबदाऱ्या असतात. प्रत्येक विभागाला अमलबजावणी करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या सांविधानिक तरतुदी व परिणियम असलेल्या प्रत्येक विभागाने कामकाज व्यवहार नियमांमध्ये स्पष्टपणे निर्धारित केले आहे. प्रत्येक विभागाला / मंत्रालयाला नेमून दिलेल्या बाबींचा निपटारा करण्याच्या रितीचे कामकाज वाटपाच्या नियमांमध्ये वर्णन केले आहे. याशिवाय प्रत्येक विभागाकडे योजनांचा विशिष्ट संच आणि विकासविषयक कार्यक्रम असतील त्यांची थेट किंवा त्यांच्या दुय्यम अधिकाऱ्यांमार्फत किंवा इतर पदनिर्देशित

अभिकरणांमार्फत अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे. या दस्तऐवजांमध्ये प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने कार्यक्रमाची व योजनेची अंमलबजावणी करताना हाती घेणे आवश्यक असलेल्या विशिष्ट कारवाईचा अंतर्भाव असेल. प्रत्येक कारवाई ही कामकाज वाटपाचे नियम आणि कामकाज व्यवहार नियम या अन्वये अनिवार्य असेल आणि त्यास विशिष्ट निर्णय घेण्याच्या शृंखलेची जोड असेल. सर्व शासकीय अधिकाऱ्यांना निर्धारित केलेल्या कार्यालयीन कार्यपध्दती नियमपुस्तिका किंवा सादरीकरण कसे करावे, नागरिकांच्या विनंती अर्जाशी व अर्जाशी कसा पत्रव्यवहार करावा यांचे तपशील देणारे इतर नियम यांचे अनुसरण करावे लागेल. लहान वाक्यांश (टेम्प्लेट्स), प्रपत्रे आणि निर्णय घेण्याच्या मूलभूत उपाययोजना यांचे या नियमपुस्तिकांमध्ये स्पष्टीकरण असावे. या वर्णनामध्ये सर्वसाधारणपणे निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेचे घटक असावेत.

३.३.२ याशिवाय प्रशासनाच्या शासकीय यंत्रणेच्या दैनंदिन कामांमध्ये स्वैच्छानिर्णयाने निर्णय घेणे आवश्यक असते परंतु काही किंवा अन्य नियमांमध्ये विस्तृत मार्गदर्शक तत्वे निर्धारित केलेली असतात. उदा. सर्वसाधारण वित्तीय नियमांमध्ये शासकीय वित्त व्यवस्थेशी संबंधित विविध कामांकरीता कार्यपध्दती निर्धारित केलेली असते. खर्च करण्याकरीता मंजूरी कशी घेतली पाहिजे, कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्यांवर झालेल्या नुकसानीची जबाबदारी कशी निश्चित करता येईल, अर्थसंकल्प, अनुदान विषयक मागण्या कशा तयार करावयाच्या आणि सादर करावयाच्या सार्वजनिक प्राधिकरणाने वस्तू व सेवा कशा मिळवावयाच्या या सर्व गोष्टींचे स्पष्टीकरण या नियमपुस्तिकांमध्ये करण्यात येते आणि त्या संबंधातील माहिती वेळोवेळी अद्ययावत करण्यात येते. सामान्य नागरिकांच्या हितासाठी निर्णय घेण्याच्या प्रक्रीयेच्या सुलभीकरणाचा सोपा दृष्टीकोन सादर करणे हे आव्हान आहे.

३.३.३ वरील बाब विचारात घेता निर्णय घेण्याच्या प्रक्रीये संबंधीचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे :-

- (क) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने प्रमुख उत्पादने / स्पष्ट परिणाम / सेवा / वस्तू यांना लागू असेल त्यानुसार विनिर्दिष्टपणे निश्चित करावीत. या गोष्टी जनतेला किंवा जो कोणी सार्वजनिक प्राधिकरणाचा ग्राहक असेल त्याला ते पुरविण्याची जबाबदारी त्या सार्वजनिक प्राधिकरणाची असेल.
- (ख) वरील खंड (क) च्या संवधान निर्णय घेण्याच्या प्रक्रीयेत अंतर्भूत असलेल्या सार्वजनिक यंत्रणेचा दर्जा / श्रेणी स्पष्ट करणारा ओववता तक्ता आणि निर्णय घेणाऱ्या अधिकार श्रेणीतील विशिष्ट टप्पे या स्वरूपातील निर्णय घेणारी शृंखला निश्चित करण्यात यावी.
- (ग) निर्णय घेण्याच्या शृंखलेमध्ये अंतर्भूत असणाऱ्या दुय्यम अधिकाऱ्यांवर पर्यवेक्षण करण्याच्या अधिकारांसह प्रत्येक अधिकाऱ्यांच्या अधिकाराचे देखील ओववत्या तक्त्याच्या पुढे किंवा विषयांकित चौकटीमध्ये नमूद केलेल्या साध्या दृष्टीमध्ये तपशील देण्यात यावेत. सार्वजनिक प्राधिकरणांना अधिकाधिक स्वायत्तता देण्यासाठी

निर्णय घेण्याचे विकेंद्रीकरण करण्यात आले असेल तर अशा कार्यपध्दतीचे देखील स्पष्टपणे स्पष्टीकरण देण्यात यावेत.

- (घ) ही सादरीकरणाची संकल्पना त्यानंतर कामकाज वाटप नियम आणि कामकाज व्यवहार नियम या अन्वये अनिवार्य केलेल्या सार्वजनिक प्राधिकरणाचा भाग असलेल्या सर्व सांविधिक व स्वेच्छा निर्णय व्यवहारांना समाविष्ट करण्यासाठी लागू करण्यात यावी.
- (ड) सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या बाबतीतील विद्यमान निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेमध्ये फेरबदल करणारे किंवा संपूर्णपणे नवीन प्रक्रियेचा अवलंब करणारे बदल लोकांना सहज समजावे याकरिता अशा बदलासंबंधीचे स्पष्टीकरण सोप्या भाषेत करण्यात यावे.

३.४ कलम ४ (१) (ख) (चार) करिता मार्गदर्शकतत्वे :- "सार्वजनिक प्राधिकरणाला त्याची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी त्यांनी स्थापित केलेली मानके."

३.४.१ ज्याद्वारे सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या कामगिरीचे मूल्यांकन करण्यात यावे अशी मानके प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून सकारात्मकपणे उघड करण्यात यावी, हा या खंडाचा मुख्य हेतू आहे. मानके ही प्रमाणात्मक किंवा गुणात्मक स्वरूपाची असू शकतील किंवा ती ऐहिक किंवा सांविधिक मानके असू शकतील. या खंडाचे अनुपालन करण्याची सुनिश्चिती करण्याकरिता पार पाडण्यात येत असलेल्या प्रमुख कार्यसंबंधीची मानके सार्वजनिक प्राधिकरणाला प्रकट करण्याची गरज असेल.

३.४.२ प्रत्येक केंद्रीय मंत्रालय / विभाग / प्राधिकरण यांना नागरिकांची सनद अनिवार्य असलेली त्या मानकांबाबत मुख्य कार्ये करण्याकरिता व ध्येय साध्य करण्यासाठी सनियंत्रण करण्याकरिता संपादनपुत्रीची मानके निर्धारित करण्यासाठी निर्माण केलेली वाहने ही तिची उत्तम उदाहरणे आहेत.

३.४.३ जेव्हा-जेव्हा कोणत्याही परिनियमांद्वारे किंवा शासकीय आदेशांद्वारे आपली कार्ये पार पाडण्यासाठी मानके विनिर्दिष्ट करण्यात येतील तेव्हा त्यांना विशेषतः यापूर्वी दिलेल्या तपशीलानुसार निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेची जोडून ती सकारात्मकपणे प्रकट करण्यात यावीत. सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांनी सकारात्मकपणे पुढील माहिती प्रकट करावी. :-

- (क) विशिष्ट सार्वजनिक प्राधिकरण / कार्यालय थेट (किंवा अप्रत्यक्षपणे / कंत्राटदारामार्फत अन्य कोणत्याही अभिकरणामार्फत) सेवा / वस्तू पुरविते त्या सेवा व वस्तू निश्चित करणे
- (ख) ज्याद्वारे अर्जदार व सेवा पुरविणारे अभिकरण या दोघांकरिता कोणतेही नमुने विहित केले असतील तर त्यासह सार्वजनिक प्राधिकरण / कार्यालय यांच्याकडून जनतेला ज्यासाठी ते हक्कदार आहेत अशा वस्तू व सेवा यांचे तपशील व प्रक्रियेचे वर्णन याबाबत माहिती मिळवता येईल आणि व वस्तू व सेवा प्राप्त करता येतील. जेथे-जेथे

उपलब्ध असतील (ऑनलाईन) अशा नमुन्यांची माहिती देण्यात यावी. ज्याद्वारे वस्तू व सेवा प्राप्त करण्यासाठी व्यक्ती पात्र झालेल्या असतील.

- (ग) वस्तू व सेवा प्राप्त करण्यासाठी हक्कदार असलेल्या लोकांचे प्रवर्ग यांची स्थिती निकष व प्राथम्य यांचे वर्णन.
- (घ) लोकांना प्राप्त होवू शकणाऱ्या वस्तू व सेवा यांना लागू असलेले परिणात्मक व मूर्त मापदंड, (वजन आकार वारंवारता इत्यादी) मुदत निश्चित करणे.
- (ड) ज्याद्वारे वस्तू व सेवा पुरविणे बंधकनकारक होते अशा प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या / कार्यालयाच्या साध्य करावयाच्या योजनांची गुणात्मक व परिमाणात्मक निष्पत्ती निश्चित करणे.
- (च) वस्तू व सेवा पुरविण्याची (वस्तू व सेवा यांचे वितरण करण्यास / त्याबाबतची अंमलबजावणी करण्यास जबाबदार आहेत आणि त्यांचे पर्यवेक्षण करण्यास जबाबदार आहेत अशा) व्यक्तिगत जबाबदारी निश्चित करणे.

३.५ कलम ४ (१) (ख) (अकरा) करिता मार्गदर्शकतत्वे :- "सर्व योजनांचा तपशील, प्रस्तावित खर्च आणि संवितरित रकमांचा अहवाल दर्शविणारा प्रत्येक अभिकरणाला नेमून दिलेला अर्थसंकल्प"

३.५.१ सार्वजनिक प्राधिकरणे त्यांचे अर्थसंकल्प प्रकट करताना पुढील गोष्टींची जबाबदारी करतील :-

- (क) शासकीय अर्थसंकल्पाचे तांत्रिक स्वरूप लक्षात घेवून मंत्रालयांनी / विभागांनी त्यांचे अर्थसंकल्प सर्वसामान्य जनतेला सहजपणे समजू शकेल आणि ते बहुसंख्य जनतेपुढे ठेवता येईल. अशा सोप्या भाषेमध्ये तयार करणे आवश्यक आहे. अर्थसंकल्प आणि त्यांचे नियतकालिक संनियंत्रण करणारे अहवाल आलेख व तक्ते इत्यादीद्वारे अधिकाधिक वापरास अनुकूल करून देखील सादर करता येतील.
- (ख) भारत सरकारच्या मंत्रालयांद्वारे / विभागांद्वारे तयार करण्यात येणारे फलनिष्पत्ती अंदाजपत्रक प्रमुख ठिकाणी प्रदर्शित करण्यात यावेत आणि ते अर्थसंकल्पीय कालावधीमध्ये नियोजित केलेली प्रत्यक्ष लक्षे आणि प्रत्यक्ष संपादनूक तसेच त्याची लक्षे गाठण्यासाठी आधार म्हणून वापरण्यात यावेत. कर्नाटकमध्ये अनुसरण्यात येणारी प्रतिवेदनाची मासिक कार्यक्रम अंमलबजावणी कॅलेंडर पध्दत ही उपयुक्त अशी आदर्श पध्दत आहे.
- (ग) विविध स्वायत्त संघटना / सांविधिक संघटना / संलग्न कार्यालये / सार्वजनिक क्षेत्र उपक्रम / संस्था / अशासकीय संघटना / महामंडळे इत्यादींना देण्यात येणारे निधी त्रैमासिक तत्वावर संकेतस्थळावर ठेवण्यात यावेत आणि अशा प्राधिकरणांचे अर्थसंकल्प मंत्रालयाच्या / विभागाच्या संकेतस्थळाला जोडून त्यामार्फत सुसाध्य करता येतील. दुय्यम प्राधिकरणांचे संकेतस्थळ नसेल तर अशा अर्थसंकल्प व खर्चाचे अहवाल प्रमुख सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या संकेतस्थळावर टाकता येईल.
- (घ) कायद्याद्वारे किंवा कार्यकारी अनुदेशाद्वारे आवश्यक असेल तेथे प्रत्येक विभागाचे किंवा सार्वजनिक प्राधिकरणाचे क्षेत्र विशिष्ट वाटप व संपादनूक (जेथे सुसाध्य असेल तेथे) ठळक स्वरूपात दर्शविण्यात आली

पाहिजे. उदा. अर्थसंकल्पीय नियतवाटप आणि स्त्री-पुरुष, मुले, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती व धार्मिक अल्पसंख्याकं यांच्यावर केंद्रीत करावयाचे लक्ष विशेषकरून या बाबी ठळक दर्शविण्यात याव्यात. सार्वजनिक प्राधिकरणाचे अर्थसंकल्प सामाजिक दुर्बल घटकांना उत्तमरीतीने समजण्यासाठी या लक्षांची विभागवार विभागणी आणि त्याची प्रत्यक्ष फलनिष्पत्ती साध्या स्वरूपात देण्यात यावी.

३.६ कलम ४ (१) (ख) (पंधरा) करिता मार्गदर्शकतत्वे :- इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात कमी करून उपलब्ध करून दिलेल्या किंवा धारण केलेल्या माहितीच्या संबंधातील तपशील :-

३.६.१ एका बाजूला हा खंड नियतकालिक पध्दतीने माहितीचा अधिकार अधिनियमाच्या कलम ४ (१) (क) अन्वये संगणकीकृत माहितीमध्ये केलेल्या प्रगतीची माहिती सकारात्मकपणे प्रकट करण्याचे एक साधन म्हणून कार्य करतो, तर दुसऱ्या बाजूला सार्वजनिक प्राधिकरणाने माहिती उपलब्ध करून दिली नसली तरी ती इलेक्ट्रॉनिक माहितीच्या प्रकारांबाबत स्पष्टीकरण देणारी माहिती लोकांना पुरवितो. उदा. व्यक्तिगत बाजवी किंमत असणाऱ्या दुकानात उपलब्ध असलेला धान्याचा साठा जिल्हा नागरी पुरवठा कार्यालय राखून ठेवू शकत नाही परंतु किरकोळ दुकानामध्ये तो उपलब्ध असू शकेल.

३.६.२ सार्वजनिक प्राधिकरणाचा संगणीकरणाचा विविधस्तर लक्षात घेता, डिजिटल करण्यात आलेल्या अभिलेखासंबंधीची माहिती कलम ८ अन्वये सूट देण्यात आलेला अभिलेख / फाईल्स / माहिती वगळून संबंधित संकेतस्थळावर सकारात्मकपणे प्रकट करता येईल. डिजिटल अभिलेखविषयक माहितीमध्ये अभिलेखाचे नाव व कोणत्याही प्रवर्गाचा किंवा निर्देशित वापर यांचा समावेश करता येईल. कार्यालयीन कार्यपध्दत विषयक नियमपुस्तिकेद्वारे विहित केलेल्या (आणि DARPG द्वारे अंतिम रूप देण्याच्या अधीन असलेल्या इलेक्ट्रॉनिक अभिलेखांकरिता, कार्यालयीन कार्यपध्दतविषयक नियमपुस्तिकेद्वारे विहित करावयाच्या) फाईलीशी संबंधित संकलन करणे आवश्यक असलेली वस्तू व अन्य कोणतीही माहिती उपविभाग / विभाग / युनिट / कार्यालय जेथे सर्वसाधारणपणे अभिलेख ठेवला जातो असे ठिकाण, अभिलेख ठेवण्यास जबाबदार असणारी व्यक्ती पदनामासह आणि संबंधित अभिलेख ठेवण्याच्या अनुसूचीमध्ये विहित केल्याप्रमाणे अभिलेखाचा संपूर्ण कालावधी यांच्या नावाचा समावेश करता येईल.

४.० माहितीचा अधिकार अधिनियमान्वये स्वतःहून सकारात्मकपणे प्रकट करावयाच्या माहितीसंबंधीच्या तरतुदींचे अनुपालन करणे :-

४.१ प्रत्येक मंत्रालय / सार्वजनिक प्राधिकरण, ही मार्गदर्शकतत्वे जारी केल्यापासून ६ महिन्यांच्या कालावधीत ती पूर्णपणे कार्यान्वित होतील. याची सुनिश्चिती करील.

४.२ या मार्गदर्शकतत्वांनुसार सकारात्मकपणे प्रकट केलेल्या माहितीची मोठ्याप्रमाणावर पडताळणी करण्याची व ती डिजिटल करण्याची आवश्यकता असेल. या प्रयोजनाकरिता मंत्रालये / सार्वजनिक प्राधिकरणे यांना या

- मार्गदर्शकतत्वांचे शीघ्रतेने पालन करण्याकरिता सल्लागार नेमता येतील किंवा असे काम बाहेरून करून घेता येईल. या प्रयोजनाकरिता, त्या विभागांचे योजनातर्गत / योजनेत्तर निधी यांचा विनियोग करता येईल.
- ४.३ या मार्गदर्शकतत्वांच्या अनुपालनाचा कृती अहवाल सुरूवातीचा ६ महिन्याचा कालावधी संपताच युआरएलशी जोडून कार्मिक व प्रशिक्षण विभाग आणि केंद्रीय माहिती आयुक्त यांच्याकडे पाठविण्यात यावा.
- ४.४ प्रत्येक मंत्रालयाने / सार्वजनिक प्राधिकरणाने दरवर्षी त्रयस्थ व्यक्तीकडून लेखापरीक्षण केलेल्या विकासयोजनेची (पॅकेज) माहिती सकारात्मकपणे प्रकट करावी. पॅकेजमध्ये समाविष्ट असणाऱ्या पुरेशा बाबींबरोबर सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्यासंबंधीच्या तत्वांचे केलेले अनुपालन लेखापरीक्षणामध्ये समाविष्ट करण्यात यावे. माहिती सकारात्मकपणे प्रकट करता येईल अशी कोणतीही अन्य प्रकारची माहिती आहे किंवा कसे याबाबत लेखापरीक्षणामध्ये तपासणी करण्यात यावी. असे वार्षिक लेखापरीक्षण करण्यात यावे आणि त्याच्या स्वतःच्या संकेतस्थळावर ते प्रसिध्द करून तशी माहिती केंद्रीय माहिती आयोगाला दरवर्षी कळविण्यात यावी. बाहेरील सल्लागारांमार्फत त्रयस्थ व्यक्तीद्वारे करण्यात येणाऱ्या लेखापरीक्षणासाठी देखील मंत्रालयांनी / सार्वजनिक प्राधिकरणांनी त्यांच्या योजनातर्गत / योजनेत्तर निधीचा विनियोग करावा.
- ४.५ केंद्रीय माहिती आयोगाने प्रत्येक मंत्रालयाच्या / सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या त्रयस्थ व्यक्तीने केलेल्या लेखापरीक्षण अहवालाची आणि संबंधित मंत्रालये / सार्वजनिक प्राधिकरणे यांनी दिलेल्या सत्याची / शिफारशीची तपासणी करावी.
- ४.६ या मार्गदर्शक तत्वांच्या मंत्रालय / सार्वजनिक प्राधिकरण यांनी केलेल्या अनुपालनासोबत त्यामध्ये समाविष्ट असलेल्या पुरेशा बाबींच्या संबंधात काही मंत्रालये / सार्वजनिक प्राधिकरणे यांचे साधे लेखापरीक्षण केंद्रीय माहिती आयोगाने दरवर्षी करावे.
- ४.७ सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्याच्या मार्गदर्शकतत्वांचे अनुपालन त्यांचे त्रयस्थ व्यक्तीकडून लेखापरीक्षण करणे आणि त्याबाबतची माहिती केंद्रीय माहिती आयोगाला देणे या गोष्टी आरएफडीच्या लक्षानुसार समाविष्ट करण्यात याव्यात.
- ५.० मध्यस्थ (नोडल) अधिकारी
- ५.१ प्रत्येक केंद्रीय मंत्रालयाने / सार्वजनिक प्राधिकरणाने सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्याविषयी मार्गदर्शकतत्वांच्या अनुपालनाची सुनिश्चिती करण्याकरिता सहसचिवांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या आणि संलग्न कार्यालयांच्या बाबतीत अतिरिक्त विभागप्रमुखाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या वरिष्ठ अधिकार्याची नियुक्ती करावी. मध्यस्थ (नोडल) अधिकारी मंत्रालयाच्या / विभागाच्या सचिवाच्या किंवा यथास्थिती संलग्न कार्यालयाच्या विभाग प्रमुखाच्या पर्यवेक्षणाखाली काम करील. सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्याच्या

मार्गदर्शकतत्वांनुसार मंत्रालय / विभाग / संलग्न कार्यालय यांच्याकडील माहिती प्रकट करण्याची सुनिश्चिती देखील मंत्रालयाचे / विभागाचे मध्यस्थ (नोडल) अधिकारी आणि विभाग प्रमुख यांनी स्वतंत्रपणे करावी.

६.० वार्षिक अहवाल संसदेला / विधानमंडळाला सादर करणे

६.१ संसदेला सादर केलेल्या त्यांच्या अहवालांमध्ये माहितीचा अकार अधिनियम यावरील एका प्रकरणाचा समावेश करण्याचे निदेश सर्व मंत्रालयांना / विभागांना शासनाने दिले आहेत. सकारात्मकपणे माहिती प्रकट करण्याच्या मार्गदर्शक तत्वांचे अनुपालन करण्याबाबतचे तपशील मंत्रालयाच्या विभागाच्या वार्षिक अहवालांमधील संबंधित प्रकरणामध्ये अनिवार्यपणे समाविष्ट करण्यात यावेत.

क्रमांक १/३४/२०१३ - आय आर
भारत सरकार
कार्मिक लोक शिकायत व निवृत्तीवेतन मंत्रालय,
कार्मिक व प्रशिक्षण विभाग,

नॉर्थ ब्लॉक, नवी दिल्ली
दिनांक : २९ जून, २०१५

कार्यालयीन ज्ञापन

विषय :- माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ४ अन्वये स्वतःहून माहिती प्रकट करण्याची अंमलबजावणी करण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करण्याबाबत :-

या विभागाच्या कार्यालयीन ज्ञापन क्रमांक १/६/२०११ आय आर दिनांक १५/०४/२०१३ नुसार जारी करण्यात आलेल्या माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५, अन्वये स्वतःहून माहिती प्रकट करण्याची अंमलबजावणी करण्याबाबतची सविस्तर मार्गदर्शक तत्त्वे यांकडे लक्ष वेधण्यात येत आहे. त्यानंतर इतर गोष्टींबरोबरच माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ मधील कलम ४ याची आणखी प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या उपाययोजनांची शिफारस करण्यात आली. श्री. ए. एन. तिवारी, मुख्य माहिती आयुक्त (निवृत्त) व डॉ. एम. एम. अन्सारी, माहिती आयुक्त (निवृत्त) (केंद्रीय माहिती आयोग) यांचा समावेश असलेली तज्ञांची समिती घटित करण्यात आली. या समितीने इतर गोष्टींबरोबरच पुढील शिफारशी केल्या असून त्या सक्षम प्राधिकरणाने यथोचित रित्या स्विकारल्या आहेत.

- सार्वजनिक प्राधिकरणाचा सर्व तपशील त्यांच्या वेबसाईटवर अपलोड करण्यात यावा. माहिती मिळविणे उपयोग कर्तानुकूल करावे, यासाठी यथोचित माहिती तंत्रज्ञान पायाभूत सुविधा योग्यरित्या संकल्पीत विकसीत व कृतीशील कराव्यात.
- कर्मचाऱ्यांच्या व्यवसायिक दर्जा उंचावण्यासाठी सर्व प्रशिक्षण कार्यपध्दतीमध्ये पारदर्शकता व मुक्त शासन आणि माहितीचा अधिकार अधिनियम यांच्या वास्तवतेशी संबंधित बाबींचा समावेश करावा.
- माहिती अधिकार आवेदन पत्रांच्या कामकाजाचा भार कमी करण्याच्या दृष्टीने मोठ्या प्रमाणात शासकीय व्यवहार असणाऱ्या सार्वजनिक प्राधिकरणांनी बाधित व्यक्तींची गाऱ्हाणी दूर करण्यासाठी प्रभावी यंत्रणा स्थापन करावी. दुय्यम संघटनात्मक स्तरावर केंद्रीय जन माहिती अधिकारी व जनतेचे गाऱ्हाणे दूर करण्यास जबाबदार असणारे अधिकारी यांच्यामध्ये सहकार्य व समन्वय असायला पाहिजे.
- सेवा विषयक बाबींच्या संबंधातील माहितीचा अधिकार अर्जांची संख्या कमी करण्याच्या दृष्टीने, सेवा प्रवेश, बढती, बदल्या यांच्याशी संबंधित माहिती जनतेच्या समोर तत्परतेने आणली पाहिजे.

५. प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने त्यांनी विशिष्ट कालावधीसाठी धारण केलेल्या व परिरक्षित केलेल्या विनिर्दिष्ट दस्तऐवजांबाबत स्पष्टपणे तपशील दिला पाहिजे.
२. सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना विनंती करण्यात येते की त्यांनी वरील शिफारशीचे पालन करावे.

सही
(संदीप जैन)
संचालक
दूरध्वनी - २३०९२७५५

१. भारत सरकारची सर्व मंत्रालये / विभाग
२. केंद्रीय लोकसेवा आयोग / लोकसभा सचिवालय / राज्यसभा सचिवालय / केंद्रीय सचिवालय / केंद्रीय दक्षता आयोग / राष्ट्रपती सचिवालय / उपराष्ट्रपती सचिवालय / पंतप्रधानांचे कार्यालय / एन आय टी आय आयोग / निवडणूक आयोग.
३. केंद्रीय माहिती आयोग / राज्य माहिती आयोग.
४. कर्मचारी निवड आयोग, सीजीओ संकुल, नवी दिल्ली.
५. भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक, १० बहादूरशाहा जफर मार्ग, नवी दिल्ली.
६. संचालक, लालबहादूर शास्त्री राष्ट्रीय प्रशासनिक प्रबोधिका मसुरी २४८१७९, उत्तराखंड.
७. संचालक, सचिवालय प्रशिक्षण व व्यवस्थापन संस्था विद्यापीठ क्षेत्र, ओलाफपॉमे मार्ग, नवी दिल्ली.

प्रत :- मुख्य सचिव / सर्व राज्य सरकारे